

Guillem Calaforra (València)

La sociolingüística segons Lluís V. Aracil

“Comte vivió durante toda su vida al margen del *establishment* académico. La falta de control y de disciplina y de colegas pueden explicar, por lo menos en parte, la crudeza y la osadía de sus esfuerzos intelectuales mientras que al mismo tiempo ayuda a dar cuenta de la decadencia de su obra en sus últimos años. Su distanciamiento de los colegas y la falta de una audiencia que inicialmente estimularon a Comte a cultivar su parcela intelectual, le impidió al fin contar con los instrumentos ordinarios de la disciplina académica. Por lo que en definitiva pagó un alto precio.”

J. F. Marsal

1 Subjecte

Lluís V. Aracil és l'autor fonamental de la “sociolingüística catalana”,¹ i la seva aportació teòrica a la sociologia del llenguatge és la més rica i profunda que ha produït fins ara la comunitat lingüística catalana. Més encara: per la seva perspectiva europea i generalitzadora, els resultats de la recerca araciliana són interessants i rellevants per a la sociologia del llenguatge en general. Tanmateix, són ben pocs els “sociolingüistes” no catalans que esmenten els textos més importants d'Aracil, i encara són més escassos els que n'aprofiten els suggeriments de manera creativa. El fenomen és interessant, i planteja

¹ Quan empro aquest sintagma sóc plenament conscient d'estar cometent una *petitio principii* capciosa. No és gens clar què és aquesta cosa anomenada *sociolingüística*, tot i que sembla evident que es tracta d'un veritable *fait social*, com diria Durkheim. D'altra banda, “sociolingüística catalana” és un *malapropisme* poc seriós, si acceptem que la ciència *no* és parroquial per definició. Què és: SL en català? SL feta per catalans (o “per a” catalans, ai las!)? SL sobre temes catalans? O tot plegat? S'hi afegeix, encara, una altra dificultat: la separació definitiva d'Aracil respecte de la *SL catalana* dificulta la possibilitat d'incloure-l'hi. Tal com s'explica més avall, des de fa uns anys Aracil evita explícitament d'emmarcar la seva recerca dins de l'esmentat sintagma, i es presenta a si mateix com a “sociòleg valencià”. Aquest canvi de noms té tota una lògica subjacent, no cal dir-ho.

Aquests papers són el resultat d'una complicada xarxa de reflexions, lectures i relacions humanes. No puc deixar d'esmentar la gran quantitat de col·legues i amics que, durant anys, m'han ajudat a aclarir-me el tema. Gràcies, especialment, a Miquel Aleixandre, Xavier Cervera, José Gironès, Joan B. Llinares, Josep-Lluís Navarro, Vicent Soriano, Amadeu Viana ... i molts més.

qüestions pertinents per als sociòlegs del coneixement i de la ciència – o per a una antropologia de la comunitat científica.

Aquest treball té tres objectius: explorar i resumir les línies bàsiques de la sociolingüística araciliana, proposar algunes claus per a la comprensió del sentit d'aquesta obra i, finalment, insinuar els perfils sociològics d'una peripècia personal. S'hi podria objectar que es tracta d'un autor viu i actiu, que estudiar-lo monogràficament seria una manera de “tancar” el nostre judici de futures aportacions, o bé que “estudiar l'estudi” no és res de substantiu ni té la productivitat de la recerca pròpiament dita. Les dues primeres objeccions no són gaire sòlides, perquè Aracil mateix “ja” considera tancada la seva etapa de “sociolingüista”. A més a més, cal recordar que no hi ha encara cap estudi global sobre Aracil i la seva concepció de la sociolingüística, cap presentació a la comunitat científica d'una obra difícil de penetrar i sovint més difícil encara d'aconseguir. Creiem que “estudiar l'estudi” és, en aquest cas, una manera de donar a conèixer i fer accessibles els resultats d'una recerca digna d'atenció.

Començarem respectant l'ordre cronològic, amb una repassada dels temes i mètodes de raonament que han ocupat la sociolingüística araciliana a través dels anys. Contades així, “en fila índia”, les produccions intel·lectuals se'ns apareixen clarament com a procés i avançada constant. Una altra transposició del tema consistiria a resumir el repertori de *keywords* de la seva terminologia particular, les aportacions fonamentals i les propostes de raonament i recerca preferides. D'aquí podríem derivar un altre episodi, el pas de les paraules a les coses, per veure quines són les “nocions” – en el sentit més venerable i etimològic – centrals del seu discurs. Totes aquestes facetes d'un mateix perfil intel·lectual se superposen quan analitzem quina ha estat la recepció de l'obra araciliana, un problema (no sols) sociològic que constitueix el veritable *stretto* d'aquesta petita fuga sobre temes aracilians.

2 Fites d'una trajectòria

Aracil ha recordat diverses vegades per escrit que l'inici del seu periple sociolingüístic va ser una anècdota molt puntual:

Era un crepuscle d'estiu de l'any 60. Pel carrer vaig sentir que una dona parlava amb una altra en català, i s'adreçava en castellà a la seva pròpia criatura. Veges tu com vaig descobrir la pedra filosofal de la sociolingüística! Perquè és clar que, amb mares com aquella, l'idioma més perfecte del món desapareixeria en cosa de pocs anys (ARACIL 1969:27).

Aquesta “pedra filosofal”, tal com ell mateix explicarà més endavant, és la noció d’“ús lingüístic”. L'ús lingüístic, definit com “el fet mateix que la llengua és efectivament

usada" (ARACIL 1979:95), constitueix el nucli dur d'una nova manera d'entendre el fenomen del llenguatge. En "Sociolinguistics: Revolution and Paradigm" (ARACIL 1974), després de definir-lo com "la totalitat de les connexions dinàmiques entre la llengua (com a estructura) i la matriu sociocultural en què ocorre i funciona", afirmarà lapidàriament que "la sociolingüística hauria d'aspirar a definir l'ús lingüístic en termes [...] universals" (ARACIL 1974:89-90).

Una de les primeres pistes que va resseguir Aracil, partint d'aquesta idea inicial, va ser la dels discursos socials sobre l'ús lingüístic.² En dos textos gairebé idèntics i molt coneguts (ARACIL 1966a, ARACIL 1966b), va impugnar de manera força brillant el parany ideològic que els notables valencians (i espanyols) havien muntat al voltant de la noció de "bilingüisme". Aracil denuncia que les defenses del bilingüisme procedeixen sobretot dels qui "ja" han optat per l'idioma dominant, i tendeixen a emmascarar la necessitat d'una tria lingüística amb la idealització fal·laç d'un hibridisme sociolingüístic providencial. Perquè, tal com repetirà sovint en textos posteriors, la defensa del bilingüisme (d'uns) contrasta amb el monolingüisme efectiu (dels altres): es tracta d'un bilingüisme unilateral, que converteix una comunitat lingüística en subconjunt – i reducte – d'una altra. Però un dels seus treballs més brillants d'aquells anys fou la famosa *Introducció a Escalante*. Fidel a la màxima segons la qual "la literatura existeix per a parlar del món", Aracil va mostrar-hi fins a quin punt aquelles peces literàries mediocres projecten llum clara sobre una societat i sobre un moment històric important: la substitució lingüística en la incipient societat burgesa valenciana, sense oblidar els discursos associats a l'ús lingüístic, la llengua com a *status-symbol*, l'humor com a estratègia, o la mateixa estructura de classes de la València d'Escalante. Aquella introducció encetava també, en certa manera, la passió d'Aracil per una època que acabaria coneixent amb profunditat: la *Belle Époque*.

El primer treball important d'Aracil té ja un abast temàtic europeu, i posseeix la profunditat teòrica que caracteritzarà molts dels seus textos posteriors. Aquell text primerenc presenta, a més d'altres aspectes interessants, una consideració de la història sociolingüística europea des del concepte de normalització, i una diferenciació entre les tradicionals "funcions socials del llenguatge" i les "funcions lingüístiques de la societat". La connexió teòrica amb la sociologia nord-americana és evident, i inaudita fins aleshores en el panorama intel·lectual local. Curiosament, no es va traduir al català fins al 1982.

Aracil es va adonar aviat que la introducció de la sociolingüística entre els seus compatriotes era una necessitat urgent per a la comprensió rigorosa d'unes realitats

² Llavors no emprava aquest terme, difós més tard per les escoles franceses i anglosaxones d'*Analyse du Discours* i *Discourse Analysis*. Ens trobem als anys seixanta, i era habitual llavors parlar d'"ideologies" quan el que es feia era una mena de sociologia qualitativa dels discursos. El pes de Mannheim i de les tradicions marxistes era, en aquest punt, decisiu.

problemàtiques. Des de finals dels anys seixanta fins a mitjans dels setanta, treballarà intensament sobre tres qüestions fonamentals:

- La definició de la sociolingüística en contrast amb la lingüística estricta;
- La descripció detallada del procés de recerca, des dels estudis de casos fins al nivell màxim d'abstracció; i
- La tipificació de la sociolingüística com a paradigma científic.

El contrast entre les dues disciplines afins arriba a ser formulat amb una taula d'oposicions bastant categòriques:

lingüística	sociolingüística
estructura de l'idioma	ús de l'idioma
idioma, signe distintiu a ostentar	idioma, instrument i producte
història retrospectiva: orígens	història prospectiva: futur
perennitat immutable	canvi incessant
essència	existència
esperit metafísic	esperit positiu
contemplació estàtica	contemplació dinàmica
ésser: personalitat, identitat	fer: produir, realitzar
inhibició fatalista	iniciativa, activitat responsable
afirmacions, pronunciaments	accions efectives
orientació simbólicoexpressiva	orientació pragmàtica
estil retoricopoètic	estil prosaic
exaltació sentimental	reflexió crítica
apoliticisme	politització
àmbits a part, especials i excepcionals	vida ordinària
reducció, confinament	plenitud
(ARACIL 1975:74-75).	

De la primera columna, no vacil·la a dir que “és el quadre clínic d'allò que en diem ‘alienació’” (*ibid.*:75). Aquest joc d'oposicions radicals és més aviat un tipus ideal, perquè algunes de les dicotomies s'aplicarien més aviat a l'erudició filològica amorfa i ideològicament connotada, mentre que d'altres es refereixen a formes de lingüística ja superades, etc. Si bé de vegades sembla que concep ambdues disciplines com a àmbits complementaris, arriba a insinuar explícitament que, a la fi, potser la sociolingüística acabarà absorbint la lingüística.³

³ “Com que la sociolingüística i la lingüística són necessàriament contigües i interdependents, és impossible de definir aquella sense redefinir aquesta *du même coup*” (ARACIL 1974:82). Però més endavant escriu: “L'ús lingüístic és, tant com l'estructura lingüística, un camp substancial, legítim i prometedor de recerca. La sociolingüística és, doncs complementària de – i no pas subordinada a – la lingüística estricta. Totes dues s'ocupen igualment de la llengua i poden traure partit dels intercanvis en peu d'igualtat i amb esperit

D'acord amb una constant recerca de generalitat explicativa, Aracil va esbossar el procés que porta des de la informació empírica fins a les generalitzacions d'alt nivell, en un memorable article que sembla haver passat desapercebut (ARACIL 1980c). Segons ell, cal distingir quatre etapes:

- Estudi empíric (“descripció d'un cas interessant”).
- Comparació de casos concrets i semblants (“construcció d'un tipus ideal”).
- Segon nivell d'abstracció (“la família de tipus”).
- Nivell màxim d'abstracció (“el graf i les trajectòries”).

La major part de les recerques sociolingüístiques no passen del primer punt. A mesura que augmenta el nivell d'abstracció exigít, la bibliografia va minvant fins resultar francament esquifida. L'audàcia d'Aracil consisteix a descriure un procés de recerca que supera l'anècdota i es dirigeix cap a la categoria, una proposta de generalització i tipificació ascendents que hauria encantat Max Weber⁴ o els seus hereus més actuals.⁵

Aracil és, probablement, el primer autor que intentà adaptar a la sociolingüística les teories de Thomas S. Kuhn sobre la història de la ciència. La seva àmplia cultura i el domini de les ciències socials i de la filosofia subratllen, un cop més, l'estranya originalitat d'aquest estudiós dins del camp sociolingüístic. En un dels textos més interessants, afirma que “*és probable* (per no dir segur) que la cristallització del paradigma sociolingüístic posi en marxa una revolució científica de llarg abast si, com alguns signes dels temps suggereixen amb insistència, les ciències socials hi són a punt” (ARACIL 1974:92).⁶ Però la idea de concebre la sociolingüística com a paradigma fou, realment, passatgera i incompleta. De fet, a banda de reconèixer la seva potencialitat revolucionària dins de les ciències socials i de proposar-la com a nou paradigma dels estudis sobre el llenguatge, Aracil va esquivar la qüestió de com seria aquesta disciplina en tant que “ciència normal” en el sentit kuhnià. La seva aplicació de Kuhn era capciosa, perquè no resolía el problema – teòric i pràctic – de com caldria concebre la (previsible) institucionalització de la sociolingüística (la qual és molt més “sintagma” que no pas “paradigma” ...). De fet, els esforços d'Aracil per introduir i difondre la nova disciplina en àmbits hispànics van tenir un notori èxit quantitatiu, fins al punt que des de finals dels anys

de solidaritat. Els qui les arrangejaven jeràrquicament no s'adonen que, per la natura mateixa de les coses, *és més probable que la sociolingüística absorbeixi la lingüística a la llarga que no pas viceversa*” (*ibid.*:91-92). El subratllat és meu.

⁴ Compareu l'article d'Aracil amb la descripció del procés de recerca sociològica que fa WEBER (1904:174-175).

⁵ Cf. les referències pertinents en l'excel·lent llibre de KALBERG (1994:1-19).

⁶ Sembla que cap d'aquestes previsions no s'ha acomplert: ni la sociolingüística ha protagonitzat cap revolució ni ha esdevingut un paradigma, i hom diria que les ciències socials tampoc no hi estaven preparades – a pesar de la famosa i profusament comentada “crisi de la sociologia”. Una hipotètica “sociologia de la sociolingüística” hauria d'analitzar aquest interessant episodi històric.

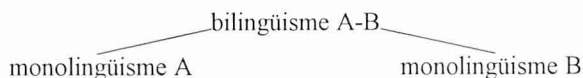
setanta el rètol en qüestió s'aplicarà a una profusió formidable de publicacions, investigacions i devocions més o menys científiques. Tot plegat, però, fou curiosament paral·lel a la trivialització qualitativa a què es van sotmetre els pressupòsits inicials.

Des de la seva incorporació a la Universitat de Barcelona com a professor no numerari, l'any 1976, fins a la seva separació d'aquesta cap a 1988-89, la seva recerca experimenta una notable diversificació temàtica. Entre l'enorme quantitat de qüestions que interessen Aracil durant aquest període, podríem destacar sobretot quatre blocs temàtics preferents: els models sociolingüístics, la noció sociològica de discurs, la crítica del regionalisme institucional i la història sociolingüística d'Europa.

Coherent amb les propostes teòriques que hem comentat, Aracil dedicà bona part dels seus esforços a elaborar models explicatius de llarg abast per explicar la "minorització lingüística". Per esbrinar les etapes i tendències de la minorització, Aracil extrau els tipus ideals dels casos europeus més diversos, alguns dels quals estudia amb especial intensitat: Gal·les (a propòsit del "racionalisme oligàrquic"; cf. ARACIL 1983a:59 ss.), França (ARACIL 1983a:221-263; ARACIL 1988a), Galícia (ARACIL 1980a, ARACIL 1989c), Euskadi (ARACIL 1988b), etc. La minorització és el complex procés històric que, per raons diverses, converteix una comunitat lingüística en subconjunt d'una altra (ARACIL 1984c:3). A través d'etapes imbricades de bilingüïtzació i mono lingüïtzació, una societat monolingüe esdevé bilingüe i, en una etapa posterior, torna a esdevenir monolingüe després d'haver nativitzat la llengua aliena:

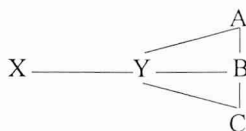
Justamente en medio del bilingüismo hay un cambio importante, un cambio sutil, que es la inversión. La inversión, un *renversement* precisamente, que hace que el idioma que antes era propio empieza a ser ajeno, el que era ajeno empieza a ser propio, se nativiza lo extranjero, se extranjeriza lo propio, se ordinariza lo especial, se especializa lo ordinario, etc., etc., etc. (ARACIL 1984c:10).

El bilingüisme sempre és transitori, és una "estació de pas". Els processos de substitució lingüística tenen generalment, doncs, aquesta estructura:

en la qual l'etapa central és com un *turning point* inestable per definició. Si la tendència $A \rightarrow A-B \rightarrow B$ s'inverteix en aquest punt, ens trobem amb un cas de normalització lingüística. Inicialment, Aracil va emprar el concepte de "conflicte lingüístic" per al procés de substitució lingüística quan esdevé un fet social explícit i discutit. El desplaçament d'una llengua per una altra es pot estudiar des del punt de vista quantitatiu (nombre de parlants) o amb criteris qualitatius (àmbits d'ús i freqüències relatives). A

aquest esquema inicial, Aracil afegeix posteriorment una noció qualitativa que aprofundeix aspectes essencials de la minorització: la “interposició”. Quan una comunitat lingüística (X) esdevé un subconjunt d’una altra (Y), les relacions de la primera amb la resta del món passen per l’intermediari obligat (Y), en totes dues direccions:

La interposició converteix una comunitat lingüística – i una cultura – en satèl·lit d’una altra, de manera que el seu centre es troba fora d’ella mateixa. Els nadius veuen tots els forans a través del filtre en qüestió, i els forans només conceben els nadius a través del filtre mateix, com a “part” d’una altra cosa. Al voltant d’aquest nucli temàtic comencem a trobar temes derivats, extraordinàriament importants per a la sociologia del llenguatge: el problema de les traduccions, la intertextualitat i, sobretot, les “interlingües”. L’esquema de la interposició ens serveix per entendre la posició de llengües com el llatí (ss. VIII-XVII), el francès (ss. XVIII-XX), l’alemany (ss. XIX-XX) o l’anglès (s. XX):

La interposició és al bell mig de la dicotomia entre allò aliè i allò comú, entre les llengües “vernacles” i la necessitat d’un vehicle lingüístic que les travessi. No cal dir que aquest aspecte de la minorització, purament qualitatiu, és d’una importància transcendental en la comprensió de la diversitat lingüística. Breument: la interposició és una troballa conceptual extraordinàriament potent per a la sociolingüística. El seu grau de generalitat és coherent amb el procés d’abstracció ascendent de les “etapes epistemològiques de la recerca” sobre les quals va teoritzar Aracil.

Precisament derivada d’aquest deler per les teories de llarg abast, la noció de “discurs”⁷ comença a aparèixer amb força en els textos aracilians dels anys vuitanta. D’aquesta manera, Aracil continua confirmant la seva fama de pioner – perquè, de fet, fou el primer a parlar en català del discurs com a tema sociolingüístic. Per a ell, l’estudi de l’ús lingüístic ha de ser paral·lel a la investigació sobre els discursos socials que hi van vinculats; ús i discurs formen dos aspectes d’un mateix fet i d’una mateixa història.

⁷ Tot i que Aracil no defineix enlloc aquest concepte, de fet l’empra d’una manera bastant foucaultiana, per bé que amb unes connotacions sociològiques i històriques molt clares.

Així, en la història de la minorització del català se succeeixen diversos discursos que articulen el coneixement social i la posició ideològica entre la “llengua nacional” efectiva (el castellà) i la “llengua pròpia” (el català):

1. El “discurs de la necessitat”, que argumenta i justifica l’expansió de la llengua nacional;
2. El “discurs de la bona voluntat”, que assumeix les asimetries i les injustícies derivades de l’expansió de la llengua nacional, i aspira només a la coexistència dins de l’ordre establert;
3. El “discurs de la impotència”, sorgit de l’esgotament de l’anterior, i que accepta l’extinció lingüística perquè “el que és indispensable és impossible”; i
4. El “discurs de la responsabilitat”, que parteix d’una afirmació en contra del discurs de la impotència, no accepta cap fatalitat i vincula la supervivència i promoció de la llengua minoritzada amb l’acció efectiva de la seva comunitat lingüística.

Aquest esquema de successió dels discursos – novament, un “tipus ideal” – és d’aplicació oberta. De fet, la seva inspiració és clarament europea (ARACIL 1986a, ARACIL 1986c), però eventualment l’aplica a casos concrets, com ara el català (ARACIL 1983g), el basc (ARACIL 1984c:12 ss.) o el gallec (ARACIL 1989c:13-15). Des dels primers vuitantes, i fins ara mateix, el discurs des del punt de vista sociolingüístic ha estat un dels temes preferits per Aracil: no sols en va fer matèria docent a la Universitat de Barcelona, sinó que també el va tractar al *Seminari de Sociolingüística de Barcelona* (extraacadèmic), on es va formar un “Grup d’Anàlisi del Discurs”.

I justament l’anàlisi del discurs regionalista del catalanisme va ser, des d’aquella mateixa època, una de les línies de recerca més freqüentades per aquest autor. Aracil denuncia la mistificació de la realitat històrica efectuada per la ideologia dominant a Catalunya, i assenyalava tota una sèrie de trampes ideològiques subjacents a una certa forma de catalanisme. Les seves idees més importants sobre el tema es poden resumir en tres punts:

1. El catalanisme de la classe dominant és en realitat la reaparició d’una estratègia que pretén “popularitzar una causa impopular”. La classe dominant catalana va sortir triomfant de la Setmana Tràgica (1909), de la Guerra d’Espanya (1939) i, finalment, de la Transició espanyola (1976). Tot revestint-se d’un vernís regionalista, els notables catalans aprofiten les efusions gregàries i les comunions simbòliques per tal de desarmar ideològicament la societat civil d’una comunitat lingüística que buscava el seu lloc dins l’Europa contemporània.
2. L’obsessió retrospectiva i la creació mítica del passat històric – l’“invent de la tradició”, com dirien Hobsbawm i Ranger – són, en realitat, aspectes d’una ideologia reaccionària subjacent. D’aquí la glorificació de l’Edat Mitjana, la Renaixença i el Noucentisme, etc. Amb la construcció mítica del passat, el regionalisme neutralitza

la creació, argumentació, discussió i realització de projectes de futur. L'“historicisme” regionalista tanca la història sobre si mateix.

3. El regionalisme no ha concebut mai el català com a llengua nacional, sinó que l'ha emprat com a subterfugi per tal de reduir al màxim la dissidència ideològica. A Catalunya, l'exaltació simbòlica del català és correlativa de la unanimitat ideològica. D'altra banda, en comptes de “dir” coses importants en català i facilitar la creació d'una societat europea moderna que funcionés en aquesta llengua, el regionalisme ha convertit el català en la llengua de la unanimitat implícita, del “tu ja m'entens” proverbial. Quan han sorgit veus que denunciaven el perill “actual” de desaparició ràpida del català, l'oficialitat les ha estigmatitzades com a “catastrofistes”. I és que, de fet, la classe dominant no ha cregut mai en el català com a llengua nacional, perquè ells ja feia segles que havien optat per la llengua nacional efectiva – l'“altra”.

Els textos on s'expressen aquestes idees – que aquí hem resumit de manera expeditiva i abusivament telegràfica – són quasi sempre entrevistes; s'hi barregen inextricablement les idees substantives i les *boutades* polèmiques, la recerca seriosa i la intenció provocadora, de manera que resulta realment difícil emmarcar aquests textos dins la sociolingüística *stricto sensu*. És l'Aracil menys acadèmic.

Fora d'aquestes qüestions, Aracil continuà la seva recerca sobre temes d'abast europeu. Cap a la fi de la seva dedicació “oficial” a la sociolingüística, el seu centre d'interès es desplaça sensiblement. La sociologia de llengües minoritzades deixa pas a una recerca més centrada en allò compartit en l'àmbit global europeu. Si es vol fer una història integrada de les llengües d'Europa, cal (re)enfocar un dels pilars fonamentals d'aquesta civilització: l'ús del “llatí europeu”⁸ com a vehicle de cohesió de la Cristiandat llatina – fins al segle XVIII – i de les “interlingües” successores seves. Aquesta columna vertebral de la història europea es ramifica en nombrosos episodis afins: les relacions entre comunitats lingüístiques, la construcció dels Estats-nació, la (des)connexió respecte d'una tradició cultural, les connexions entre la “interlingua” i les situacions minoritàries, la posició (polèmica) de l'anglès, etcètera. En síntesi: es tracta de reenfocar el que és comú, negligit abans per l'estudi del que és particular. Parlant a propòsit d'un altre tema, deia Aracil en 1994:

Doncs, el meu rumb més general de pensament ha sigut anar a allò central i allò fonamental, que és el que uneix. Clar. Els *progres* han seguit el camí contrari, han anat cap a allò superficial, cap a allò que separa. Amb la qual cosa resulta que hi ha dues maneres de separar, però anem a això d'unir. Hi ha una manera d'unir, que seria una manera d'unir, si vols, en profunditat, o en elevació, depèn de la metàfora, que és el que pròpiament uneix. I aleshores,

⁸ El *llatí europeu* és l'idioma emprat per tot Europa com a llengua comuna des de Carlemany fins al segle XVIII. Aquesta denominació *travessa* conceptes més coneguts i banals: llatí tardà, llatí medieval, etc.

això uneix més enllà de les diferències. Uneix perquè és realment on estan les coses centrals i on estan les coses comunes. Bé. Resulta que si tu tendeixes instintivament al que separa, que és, a més, allò superficial i allò no pertinent, aleshores hi ha una cosa tràgica: que l'únic que pot unir és la superficialitat (ARACIL 1994d:2).

Certament, aquests temes havien ocupat Aracil des dels seus inicis com a sociolingüista (ARACIL 1965; ARACIL 1980d); però l'èmfasi en la història social de les llengües europees i en la història de les “interlingües” (llatí europeu, francès, alemany, anglès) s'intensifica cap a finals del decenni passat, fins al punt de convertir aquests temes en els únics de la seva darrera etapa com a sociolingüista (ARACIL 1988c; ARACIL 1988d).

Des de la seva separació de la Universitat, Aracil va renunciar no sols als temes habituals de la seva obra, sinó també a la sociolingüística mateixa. Des d'aleshores, es presenta a si mateix exclusivament com a sociòleg:

Dir-se sociolingüista és la manera de dir-se sociòleg de gent que no ho són ni pel *forro*. Si agafes la llista de gent que es diuen sociolingüistes, aproximadament el 100% són gent de llengua o literatura. Amb aquesta gent passa una cosa molt curiosa: el seu *background*, els seus antecedents són prou deplorables. Jo mateix ho he viscut com a professor i he tingut la sensació de ser l'únic representant del pensament europeu en el país enemic (Aracil 1992b:35).

Un dels àmbits extrauniversitaris on Aracil continua exercint la seva docència és el Grup de Sociolingüística de València, format per gent interessada a seguir aprenent d'ell. En aquest context, i des de fa alguns anys, Aracil dirigeix l'anomenat “Seminari de Sociologia”, que es dedica actualment a l'estudi i discussió sobre la història sociolingüística d'Europa. És tot el que queda d'una dedicació sociolingüística a la qual sembla haver renunciat definitivament.

3 Aportacions substantives

Fent un simil kulnià, podríem dir que la producció sociolingüística d'Aracil no és precisament un exemple de “ciència normal”. Efectivament, aquest autor no s'ha conformat mai amb els motlles preestablerts de la sociolingüística més usual, sinó que ha exercit constantment de *freelance*, amb consciència de ser-ho i fins i tot amb un orgull de vegades agressiu. Aracil s'ha vist sovint en la necessitat de crear nous conceptes *ex nihilo* i de (re)descobrir – o simplement assenyalar – temes, camins i àmbits de recerca: tal com li agrada dir a ell, “descartar pseudoproblemes i assenyalar criptotemes”. Al llarg de més de dos decennis, ha anat ordint una xarxa conceptual i temàtica que constitueix la seva aportació més notòria i difosa.

Dins del camp de la sociologia de les llengües minoritzades, sembla que hem d'atribuir a Aracil la paternitat de tres termes fonamentals: *conflicte lingüístic*, *normalització lingüística* i *interposició*. Els dos primers ja apareixen en el títol de la seva memòria publicada a Nancy en 1965. Segons ell, les relacions entre l'ús lingüístic i el medi social s'articulen mitjançant una sèrie de funcions, les quals s'agrupen en dos blocs: les funcions socials del llenguatge (funcions del llenguatge en la societat) i les funcions lingüístiques de la societat (funcions socials relatives a l'ús lingüístic).

Les funcions socials del llenguatge i les funcions lingüístiques de la societat formen un cercle funcional – un circuit de realimentació –, el qual pot funcionar de dues maneres. La resposta al desajustament pot consistir a corregir-lo, o bé a multiplicar-lo en forma de cercle viciós (cit. per VALLVERDÚ 1980:63).

D'acord amb aquest punt de partida, defineix el conflicte lingüístic com “aquella conjuntura en què sorgeix el dilema entre aqueixes opcions últimes” (*ibid.*), és a dir, entre corregir el desajustament o multiplicar-lo en forma de cercle viciós. Sembla que hi ha una idea implícita en aquesta definició aparentment hermètica: el conflicte lingüístic és un conflicte social centrat en l'ús lingüístic, i esdevé plenament real quan és un problema públic. Posteriorment, Aracil deixarà de banda aquest concepte, per tal com arribarà a semblar-li amorf.

No menys exitós que l'anterior, el terme *normalització lingüística* és també una de les grans troballes conceptuals aracilianes. Deriva d'aquell rerefons teòric funcionalista i normatiu que serveix de base a les primeres reflexions aracilianes, i resulta especialment complex i polisèmic:

[...] la normalització lingüística [...] consisteix a reorganitzar les funcions lingüístiques de la societat per tal de readaptar les funcions socials de la llengua a unes condicions 'externes' canviants (ARACIL 1965:29).

[...] la normalització consisteix sobretot a elaborar i posar en vigor sistemes de normes d'ús lingüístic (*ibid.*:30).

[La NL] [...] designa un procés que té a veure amb normes i l'objectiu del qual és un estat de normalitat, definit sempre comparativament (ARACIL 1979b:182).

Per tant, cal entendre la normalització des de tres perspectives complementàries:

1. La perspectiva funcional. La normalització consisteix en la reorganització de les funcions de cada element (lingüístiques i socials) i, per tant, en la restitució d'una situació prèvia d'equilibri. Si el control i la consciència comencen a dissociar-se de les funcions socials del llenguatge, la normalització consisteix a aturar aquest cercle viciós.

2. La perspectiva normativa. Si l'ús lingüístic es troba implícitament regulat per unes normes que estableixen la correspondència entre els àmbits i les varietats emprades, les normes d'ús restrictives “prohibeixen” l'ús d'una llengua en alguns àmbits. La normalització tracta de difondre noves normes d'ús no restrictives, de manera que la llengua minoritzada recuperi els àmbits d'ús en els quals havia reculat. La normalització lingüística implica necessàriament la “substitució” de la llengua dominant per la llengua minoritzada.
3. La perspectiva avaluativa. Una situació “normal” és aquella en què una llengua ocupa sense problemes tots els àmbits clau de la comunicació pública i privada. Quan una llengua ha perdut espais d'intercanvi a favor d'una altra, la normalització consisteix a retornar-li aquella situació de plenitud característica de les llengües no minoritzades: la “normalitat”.

L'amplíssima difusió d'aquesta noció en textos sociolingüístics – però també en escrits assagístics, textos legals i nombrosos pamflets – ha convertit el concepte en un mer instrument adaptable a interessos diversos, que sovint tenen poc a veure amb la genuïna creativitat científica.

Més amunt comentàvem l'esquema topològic segons el qual la situació minoritària es caracteritza per l'existència d'un “filtre” entre la llengua minoritzada i la resta de comunitats. En una peça magistral de la sociolingüística teòrica europea,⁹ Aracil va caracteritzar aquest estat de coses amb un altre terme de creació pròpia: la *interposició*. Ja s'han esmentat les variades i importantíssimes implicacions i ramificacions temàtiques d'aquest concepte, que ell defineix així: “el fet que (quasi) totes les relacions entre la comunitat lingüística de l'idioma x i la resta de la Humanitat passin per l'idioma y”. Sembla bastant confirmat, a hores d'ara, que aquest concepte no ha tingut la mateixa fama i fortuna que l'anterior, ni en àmbits especialitzats ni en textos divulgatius o ideològics. Tanmateix, les possibilitats de recerca que hi subjauen són tantes (o més) i tan interessants (o més) com les que trobem en la noció de “normalització lingüística”. Potser per això mateix no és gaire emprat pels estudis de sociolingüística interpretativa – i aquesta és la ironia.

Un altre dels mèrits que cal reconèixer-li és d'haver focalitzat de manera constructiva tota una tradició cultural i de pensament. Ho podem veure, d'una banda, en la reivindicació del rètol *llatí europeu* ja esmentat, del qual tal vegada és ell mateix l'autor. I convé recordar també que Aracil és un dels pocs estudiosos que han cridat l'atenció amb insistència sobre el que ell anomena “prehistòria de la sociolingüística”; no és precisament habitual que els *soi disants* sociolingüistes assenyalin el *Cràtil*, *De vulgari*

⁹ “Sobre la situació minoritària” (ARACIL 1983a:171-206).

eloquentia, el *Libre del sisèn seny*, *De tradendis disciplinis* o la *Didactica magna* com a precursors directes del propi discurs. En aquest aspecte, la tossuderia amb què Aracil ha insistit a recuperar el millor del “pensament sociolingüístic europeu” constitueix un esforç digníssim i molt lloable.¹⁰

Els conceptes “inventats” o descoberts per Aracil assenyalen sempre l’existència de temes poc tractats (o tractats malament). Algunes de les seves troballes avalen la fama de càustic impugnador de l’ordre establert. És el cas del *racionalisme oligàrquic*; Aracil dóna aquest nom a un discurs que, mitjançant l’apel·lació a la “raó” com a facultat no universal sinó minoritària, promou i justifica la dominació oligàrquica sobre les masses “ignorants”. És un discurs sociològicament antropomòrfic que cerca de justificar les jerarquies i manipulacions tot atribuint-les a la pretesa superioritat dels qui es consideren més racionals i civilitzats. Partint de l’esquema de *La república* de Plató, Aracil va identificant algunes de les successives reaparicions del discurs racionalista oligàrquic al llarg de la història: el despotisme il·lustrat, el pseudopositivisme, la *Belle Époque*... L’aplicabilitat actual del concepte resta oberta en el text aracilià, la qual cosa el fa especialment suggeridor i ric en connotacions.

Un dels temes preferits d’Aracil és el del(s) sentit(s) de la realitat i la construcció significativa del món social. Des d’aquest punt de vista, el “sentit comú establert” fa referència al discurs dominant sobre la realitat social, una pretensió de saber tàcita i implícita en tots els nostres judicis sobre els sentits del món que ens envolta. El sentit comú establert és, en mans d’Aracil, un tema de sociologia del discurs, però també de sociologia del coneixement i, al capdavant, una qüestió filosòfica de pes. Una de les definicions que en dóna és aquesta:

Un sentit comú establert dóna raó a un ordre establert del qual és solidari i que és un cert ordit o canemàs de relacions subjacents. [...] allò que un sentit comú pressuposa més categòricament (i afirma i salvaguarda a totes passades) és aquell ordit o canemàs mateix que subsisteix tant com preval i s’imposa com a necessari. De fet, un sentit comú establert és una pretensió de saber que es refusa a entendre (fins i tot a escoltar i veure) tot allò que *no* li dóna pas raó. Si dièiem que era un punt de vista, oblidariem que és també un punt de *ceguesa*. En efecte: es revela sovint refractari, impermeable (ARACIL 1983a:9).

Els textos bàsics sobre aquesta accepció del sentit comú es concentren sobretot en l’extraordinari *Dir la realitat*. El sentit comú establert constitueix el conjunt de pressuposicions apreses a través de la socialització en un grup determinat, i que no qüestionem mai sinó que són la base de tots els judicis, un fons de coneixement tàcit en

¹⁰ *Pensament sociolingüístic europeu* és un sintagma típicament aracilià. Tant el rètol com l’esperit de l’autor apareixen intactes en la magnífica antologia d’Amadeu VIANA (1995).

el qual tot *va de soi* i que actua com un veritable filtre enfront de la realitat. A través del sentit comú, el poder establert converteix en immemorial allò que és recent, fa necessari el que és contingent, i dóna per decidit allò que és matèria de discussió pública. La versió irònica – o sarcàstica – d’aquest terme és *tu ja m’entens*. Aquesta frase substantivada, treta d’una cançó humorística, resumeix l’altíssim nivell de complicitats i manufactura del consentiment aconseguit pel regionalisme català mitjançant el control del sentit comú establert. No cal dir que, amb una forma o altra de l’intraduïble *tu ja m’entens* – fal·làcia de confusió a l’estil de BENTHAM (1816:123 ss.) –, la dissidència ideològica queda eliminada en virtut de la invocació del “sentit comú”.

Des dels seus primers treballs sobre sociolingüística, Aracil no s’ha limitat a crear rètols i assenyalar termes, ni tampoc a la seva tasca docent, sinó que ha exercit sempre com a introductor de temes – i termes – d’ampli abast en la sociolingüística internacional. Fou ell, per exemple, el primer a emprar el terme *diglòssia* a l’Estat espanyol – i en català –, en el seu famós estudi sobre Escalante. Però no tardà molt a abandonar el concepte, vist que l’accepció originària de Ferguson s’anava diluint ràpidament en passar de mà en mà. Una cosa semblant va ocórrer amb la noció de “substitució lingüística”, probablement presa de la sociologia del llenguatge nord-americana, i que Aracil va ser el primer a definir en català. La seva qualitat de pioner es podria il·lustrar amb uns quants exemples més: el tema de la “minorització” i la situació minoritària en general,¹¹ el problema de les “interlingües”, la història sociolingüística “transversal” d’Europa, el concepte de “cultivació”,¹² la definició sociològica neutra del sintagma *llengua nacional*,¹³ etcètera.

Es podria afirmar sense ambages, doncs, que la creativitat d’Aracil ha impregnat la producció sociolingüística en català amb un reguitzell de termes força originals i densos en suggeriments. I també la sociolingüística en general n’ha tret partit, com ho mostren sobretot els conceptes de conflicte i normalització. Altres nusos temàtics han tingut menys fortuna, com ara la interposició lingüística o el racionalisme oligàrquic; cal

¹¹ Amb els matisos particulars que ja hem comentat, és a dir: vinculant directament la minorització a la interposició.

¹² Pres del Cercle de Praga (especialment de Bohuslav Havránek), la cultivació es refereix a la interdependència i retroalimentació que hi ha entre les transformacions estructurals de la llengua i la difusió constant en àmbits d’ús nous. En aquest context, la cultivació implica l’adaptació constant de la llengua als àmbits d’ús que va ocupant.

¹³ Entre els autors de llengües minoritzades, *llengua nacional* és el nom compensatori – “tàctic”, per dir-ho així – que rep la “llengua pròpia” – és a dir, la llengua minoritzada. La llengua nacional, en un sentit històricament i sociològicament més exacte, és la llengua omnipresent en l’àmbit definit de l’Estat-nació; el concepte de llengua nacional és directament subsidiari d’una història molt concreta, la de la construcció de les nacions a Europa entre els segles XVIII i XX i, sobretot, des de la Revolució Francesa. Per definició, la llengua nacional no és mai minoritzada, sinó suficient i necessària, i es dóna per descomptat que és la dominant. El model de la llengua nacional (un estat, una nació, una llengua), seguit a Europa durant dos segles, s’ha imposat a la resta del món per mà de la universalització de l’Estat-nació.

atribuir-ho tant a una “publicitat” insuficient com al fet de no coincidir gaire amb els interessos tòpics de la sociolingüística en general. En altres casos, l'autor va actuar com a pont entre la sociolingüística en català i la sociologia del llenguatge europea i nord-americana, introduint al seu “racó” temes i conceptes que els autors locals ignoraven. Aquesta funció de “connector” en dos sentits és un dels trets més característics de l'aportació araciliana; ell mateix s'ha descrit alguna vegada, coherentment, emprant un mot castellà: “*abrelatas*”. Però el més important de la seva tasca com a sociòleg ha estat d'haver encetat, sense proposar-s'ho, una forma molt interessant de sociologia interpretativa del llenguatge, una mena de *verstehende Soziolinguistik*.

4 L'esquelet conceptual (història d'“un” sentit)

En certa manera – per dir-ho parafrasejant una coneguda definició –, Aracil s'estrena com a sociolingüista plantejant-se qüestions sobre l'organització social de la diversitat lingüística. El fet de constatar el procés de substitució lingüística que es dona a València l'obliga a establir “relacions”, a lligar el que semblava desconnectat i a separar el que estava confós. Per què en una societat hi ha determinats comportaments lingüístics? Quins criteris guien la selecció de les varietats dels repertoris? Quins discursos i ideologies són concomitants a l'ús lingüístic?

Els pressupòsits descrits en l'article sobre *Les etapes epistemològiques de la recerca sociolingüística* permeten a Aracil esbossar un mètode que aspira sobretot a l'anàlisi de processos sociolingüístics “macro”. L'abstracció des dels estudis de casos fins als grafs i les trajectòries pretén deduir la motivació i el sentit dels processos històrics de canvi sociolingüístic; el regust estructuralista hi és evident. Tanmateix, Aracil ho planteja més aviat des de la creativitat de l'investigador, el qual ha d'intervenir-hi amb la creació de tipus ideals i amb el recurs de la conceptualització, per fer intel·ligible el que habitualment només són reculls de dades. Fent una generalització arriscada, podem dir que *Papers de sociolingüística* s'ocupa més aviat de “com” descriure la diversitat sociolingüística, mentre que *Dir la realitat* entra directament en el “perquè” dels usos lingüístics. La tasca de l'analista es torna, així, més complexa, perquè descobreix que el que estudia no són sols fenòmens “naturals” sinó també, i sobretot, “culturals” – és a dir, socials.

Inicialment, el projecte de recerca sociolingüística d'Aracil es planteja sobretot en un nivell essencialment factual, circumscrit a l'ús lingüístic en sentit estricte (“qui empra quina varietat lingüística, on, quan”, etc.). Ell comença interessant-se per l'ús lingüístic en tant que acció social efectiva. Tanmateix, l'interès pels aspectes “ideològics” és present també des del principi – cf. els atacs al bilingüisme com a ideologia, *supra*.

Durant els anys vuitanta, però, la introducció del concepte de “discurs” intensifica la tendència interpretativa en la sociolingüística araciliana. El “llenguatge en societat” passa a ser un problema amb dues cares: d’una banda, els aspectes demolingüístics i la distribució d’àmbits d’ús; de l’altra, els discursos socials sobre l’ús lingüístic, les ideologies i mentalitats, prejudicis, justificacions i teories que intenten donar compte de les relacions establertes entre els grups socials i llurs hàbits lingüístics. Aquests dos blocs de problemes són parts complementàries d’“una” mateixa història.

En el que inicialment era un projecte de sociolingüística “realista” – que volia limitar-se a “constatar” els usos lingüístics –, la noció de discurs introdueix un germen d’hermenèutica sociològica que, de fet, ja no tindrà aturador. El pas següent consistirà a reforçar una dicotomia que ja apareixia en els escrits aracilians primerencs: “parlar” versus “dir”. “Parlar” és proferir enunciats lingüístics gramaticalment acceptables, independentment del contingut d’aquests enunciats. Per posar un exemple ràpid, un anglòfon que amolla la famosa frase de Chomsky (*Colourless green ideas sleep furiously*) fa l’acció de “parlar”, tant com un actor que recita l’acte V de *Macbeth*. El matis distintiu, el que tothom considerarà immediatament i intuïtivament rellevant, és el d’allò que es “diu”. El fet de “dir” és directament i intrínsecament “significatiu”, mentre que hom pot “parlar” indefinidament sense amb prou feines “dir” res. “Dir” és construir verbalment unitats de sentit destinades a ser compartides amb els nostres interlocutors. La lingüística s’ha centrat tradicionalment en l’articulació interna dels elements emprats en els enunciats lingüístics; en conseqüència, ha menyspreat l’acció social mateixa de parlar – una varietat o una altra, en uns contextos o en uns altres – i, sobretot, ha deixat fora del seu interès el que es diu, els continguts – les idees, al capdavant. La lingüística s’ocupa dels elements, però no pas del que fem amb ells; és a dir, que negligeix l’aspecte superior, més específicament humà – social –, de l’activitat verbal.

Però el “gir hermenèutic” aracilià va un pas més endavant, i arriba al cor mateix de la sociolingüística estructuralista, “realista”. Si hi ha “dir” i “parlar”, hi ha també una “sociolingüística del dir” i una “sociolingüística del parlar”. Aquesta darrera és la més habitual, la sociolingüística dominant. La sociolingüística del dir, per contra, s’ocupa de la producció i intercanvi socials d’unitats de sentit i, inversament, de la construcció significativa – lingüística – del món social. En els textos aracilians dels anys vuitanta és evident, doncs, el ressò dels treballs francesos i anglosaxons sobre el discurs, i la influència de la sociologia fenomenològica, l’interaccionisme simbòlic i l’etnometodologia. La dicotomia “dir : parlar” el porta a ressuscitar la dualitat clàssica de *verba et res*: Aracil deixa enrere tant la lingüística com la sociolingüística del parlar, i porta endavant la seva recerca tot centrant-se en els aspectes sociològics del dir. *Verba et res* resumeix els seus punts de vista d’una manera nova: si ens limitem a parlar de les

paraules, acabarem renunciant a parlar de les coses; a la fi, “parlar del parlar” acaba sent “parlar per parlar”.

Arribem així, justament, a la columna vertebral de la sociologia del llenguatge segons Aracil. El nucli del seu discurs, la idea que li permet avançar cap a una teoria que transcendeixi la pura facticitat sociolingüística, és la noció de ‘sentit’.¹⁴ Cal entendre-ho des de tres plans superposats: el sentit com a direcció – o teleologia –, com a contingut semàntic – complementari del “significat” – i com a fonament vital. Aplicat a l’acció sociolingüística, la idea de sentit condensa els dos tipus de motius de què parlava Alfred Schütz: els *um-zu-Motive* o objectius i els *weil-Motive* o motius pròpiament dits.¹⁵ L’ús lingüístic és interpretable en termes de sentit tàcit: una varietat és emprada per un subjecte en un context determinat, d’acord amb un propòsit o per una raó intel·ligible. No sols això: els discursos socials sobre l’ús lingüístic són conglomerats d’idees i enunciatos que el “tradueixen”, el fonamenten i el justifiquen racionalment. La sociolingüística araciliana avança, durant més de dos decennis, envers una sociologia del llenguatge cada cop més “semàntica”; i aquesta tendència es fa palesa, per exemple, en el recurs constant i progressiu a la noció de “sentit comú establert” – un recurs creixent fins a l’abús. És així com es passa del sentit de l’ús lingüístic a la qüestió “dels sentits de la realitat i la construcció del sentit” (ARACIL 1984a:15). D’altra banda, la “descoberta” del discurs és crucial en la sociolingüística araciliana, perquè guia el desplaçament d’aquesta, cada vegada més, a fora de la sociolingüística fàctica. Al capdavall, una sociolingüística que es concentra més i més en el ‘dir’ necessàriament acaba transformant-se en una “anàlisi sociològica del(s) discurs(os)”. El ja esmentat *Dir la realitat* n’és un exemple claríssim i especialment valuós. Però quan aquesta *desconstrucció* de la sociolingüística tot just s’insinua en els seus textos orals i escrits, Aracil abandona la disciplina i es dedica al succedani de sociologia idealista que conrea des de fa uns quants anys.

Els seus interessos intel·lectuals, pressupòsits i mètodes han confinat la producció d’Aracil dins els límits d’una forma peculiar d’assaig erudit. I el seu “gir hermenèutic” particular no ha fet més que intensificar aquesta tendència. Ben cert que una sociolingüística teòrica no podia ser d’altra manera. Tanmateix, cal recordar que el retret

¹⁴ La noció de sentit no apareix de manera gaire explícita – ni potser fins i tot conscient – en els textos aracilians. Tampoc no afirmem que el nostre autor hagi argumentat els seus temes tal com els presentem aquí. Aracil ha teoritzat ben poc sobre aquest particular; tanmateix, la idea de sentit és a la base de tota la seva trajectòria intel·lectual.

¹⁵ En la sociologia fenomenològica de Schütz, els orígens d’una acció poden ser *um-zu-* o *weil-Motive*. Els primers parteixen d’una projecció vers el futur, cap a les conseqüències o el propòsit final de l’acció; els darrers expliquen el projecte en funció de les vivències passades de l’actor (cf. SCHÜTZ 1932:115-125). La noció de “sentit” de l’acció sociolingüística els resumeix tots dos, però es pot referir a dos tipus d’acció diferents, identificables amb l’ús lingüístic “convencional” i l’ús lingüístic “intencional” (cf. ARACIL 1974: 87; CALAFORRA 1997). Aquesta dicotomia és el correlat perfecte d’altres ben conegudes en la teoria sociològica: estructura/acció, explicació/comprensió, agregat/individu, etc.

que s'ha fet algunes vegades a la sociolingüística en català és precisament aquest: que tendeix més aviat a ser literària – assagística –, retòrica, poc empírica.¹⁶ Són les mateixes crítiques que hom feia a principis de segle a autors com Georg Simmel. La producció araciliana és assagística, però no pas retòrica ni especialment literària. Tot té un preu: la seva penetració teòrica i la seva riquesa d'idees són paral·leles a la manca d'objectius de recerca empírica clars.

5 *Stretto*: per als sociòlegs de la ciència

En contrast amb el que hem analitzat en les pàgines precedents, la recepció del missatge aracilià ha estat increïblement anòmala i marcada per l'escàndol tàcit i clandestí. Per a la “catalanística” és considerat un autor de referència, i en les classes universitàries alguns textos seus són matèria d'estudi inevitable. Tanmateix, la imatge pública d'Aracil és tan extremada com ell mateix: habitualment només suscita entusiasmes fanàtics i captius – ara i adés explícits en textos de deixebles seus – o odís verinosos i enverinats – que generalment són *vox populi* i no solen aparèixer en lletres de motlle. Ben lluny de la grisa circumspecció amb què hom tracta els intel·lectuals acadèmics, l'“escàndol intel·lectual” plana sobre tota la seva trajectòria. Aracil és, indubtablement, la personalitat més atípica, original i extraordinària de la cultura catalana recent.

Els epítets que se li han dedicat tenen molt poc a veure amb la imatge neutra i asèptica de qualsevol (ex)professor universitari “normal”. Heus-ne aquí una mostra: “incòmode” i “irrefutable” (MIRA 1991); “perillós desestabilitzador”, “capdavanter d'heterodòxies poc convenients”, “profeta apocalíptic”, “excèntric visionari” i “radical racionalista” (VIADÉL 1992); “sociolingüista maleït” (Mitzi Kotnik, en ARACIL 1983d); “lúcid i intel·ligent, crític, agressiu, documentat, malparlat i valencià” [*sic*] (Joan Tudela, en ARACIL 1985a); “barreja de mestre de filosofia zen i de falla valenciana”, “profeta” (Elies A. M., en ARACIL 1986b); “un dels últims homes d'Europa” (Javier Miró, en ARACIL 1994d), etc. Un autor tan culte i prestigiós com Joan F. Mira encapçala el text que acabem de citar amb aquestes paraules: “Lluís Aracil és, segurament, la persona més intel·ligent que he arribat a conèixer”. Juli Camarasa, el més eminent corifeu públic del sociolingüista valencià, no li va regatejar ditirambes en un conegut article seu: “un dels intel·lectuals més llegits, admirats i seguits per un nombre reduït de compatriotes seus”,¹⁷ “un dels primers pensadors” del País Valencià, “gran intel·lectual”, “conegut i reconegut més enllà de les nostres ‘fronteres’”, “figura enigmàtica i misteriosa: negligida”, “gran productor d'idees”, “gran bèstia d'humanitat”, del qual destaca “la poderosíssima

¹⁶ Cf. ROMANÍ (1991); hi apareixen citats altres autors que han expressat aquesta mateixa reticència.

¹⁷ Camarasa es refereix aquí, implícitament, al grup de joves del *Grup de sociolingüística de València*.

puixança, la clarividència envejable, l'aclaparadora intel·ligència del seu pensament, junt amb la tendra i ferma honestedat de la seua persona" i la "versatilitat i riquesa del seu pensament", etcètera. Però qui realment hi endevina la tecla és un autor molt més intel·ligent i ponderat: justament en un congrés organitzat per alemanys, deia no fa molt Enric Sòria: "Aracil és un cas a banda. Impulsor de la Sociolingüística en l'àrea catalana, va publicar, en 1983, *Dir la realitat*, assaig sobre la construcció social del sentit, a partir d'estudis dedicats a la relació entre llengües, idees i societats, que potser siga l'assaig de més ampla volada, més punyent i il·luminador de què hem gaudit. Per un altre costat, el seu verb, ple de digressions i implícits, entre la rauxa i la ironia, exerceix sobre el lector una fascinació quasi hipnòtica. Potser aquest estil, tan poc acadèmic, sumat a l'ambició mateixa de l'intent, n'ha perjudicat la recepció. O potser és que, també ací, el que assenyalava era incòmode de veure" (SÒRIA 1995:296).

Convé retenir atentament les paraules de Sòria, perquè resumeixen qüestions importants. D'una banda, hi ha el problema de l'"estil". Els textos aracilians solen ser extremament densos, plens de referències bibliogràfiques implícites que sovint escapen al lector superficial. Aquesta condensació, unida als freqüents jocs de mots i dobles sentits, té la seva part de responsabilitat en la reduïda circulació dels escrits d'Aracil. Però encara hem d'afegir-n'hi una altra característica ben típica: el *to*. Algú ha definit Aracil com un "que es dedicà a l'eradicació dels mites de tota mena" (BERNARDÓ 1990:25), i la caracterització és bastant adequada – observeu l'encertadíssim pretèrit perfet: "es dedicà". Una part de la "ironia" a què es refereix Sòria té molt a veure amb la manera com l'autor tracta els textos i persones que critica. I la crítica araciliana és mordaç, càustica: dissolvent. La seva no és pas una ironia despreocupada i jocosa, de racionalista il·lustrat o de volterrià rural. Quan Aracil "passa factura" a algun autor, el "desconstrueix" més que no pas el critica, i aquesta és una de les característiques primordials de la seva imatge pública. Per escrit, el *to* que empra fins i tot arriba a ser, de vegades, innecessàriament agressiu. Oralment, la *mise en scène* espectacular, sovint histriònica i sempre irònica, arriba a assolir nivells exagerats de crueltat. Aquesta manera de tractar els adversaris ha provocat nombrosos odís, enemistats i antipaties envers el nostre autor. I això ha pesat sobretot pel que fa al seu reconeixement públic, a la seva imatge en el si de la comunitat acadèmica. El *to* autosuficient dels seus escrits i de les seves intervencions orals deu haver-lo perjudicat molt, també, en aquest sentit; en un altre text, Enric Sòria apuntava: "L'únic problema que té el senyor Aracil, i per tant el seu llibre, el seu espill, és que sap massa que en sap molt. Ara i ací, aquest és un pecat d'*Hybris*, el més imperdonable sacrilegi. Que la terra, doncs, li siga lleu" (SÒRIA 1991:169).

Són diversos els factors que han influït negativament en la difusió de l'obra araciliana i en la fama de l'autor, i la forma – o les formes – només n'és un. Tal com insinua Sòria

en el text abans citat, la muralla de silenci que fins fa poc envoltava Aracil té molt a veure amb una sèrie d'“incomoditats”. El que en medis catalans sol anomenar-se “discurs crític aracilià” reflecteix el costum de dir coses que no agraden en àmbits “oficials”, especialment els de la cultura catalana. Cal tenir en compte que, fins *circa* 1982, Aracil és un dels més brillants desemmascaradors de la lingüística tradicional i de les ideologies glotofàgiques jacobines, sobretot de l'espanyolisme. Després, durant els anys vuitanta, la seva artilleria discursiva es dirigeix cap al món de l'oficialitat regionalista; la radicalització indefinida d'aquest canvi el portarà, ja fora de la universitat i de la disciplina sociolingüística, a l'anticatalanisme ferotge i al nacionalisme espanyol que havia criticat durant gairebé dues dècades. Però no hem de deixar de banda els nombrosos encerts de la crítica araciliana, tal com s'expressa en alguns capítols de *Dir la realitat* i, sobretot, en les entrevistes publicades al voltant del Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1986). Ja des de ben aviat – en textos dels anys setanta recollits en *Papers de sociolingüística* –, Aracil havia estat implacable amb la sociolingüística oportunista que començava a fer fortuna als Països Catalans. La crítica al discurs regionalista que abans hem comentat breument no podia passar inadvertida a l'establishment institucional, el qual ha contribuït d'alguna manera a la muralla de silenci que durant anys ha mantingut el missatge aracilià fora de la circulació. Efectivament, el que assenyalava era incòmode de veure.

Aracil ha defugit sistemàticament el poder institucional establert, tant polític com acadèmic. El seu trencament amb el *Grup Català de Sociolingüística*, anys després d'haver-lo fundat, n'és un exemple. Però, a més, la seva concepció de la sociolingüística necessàriament havia de ser marginal i minoritària. D'entrada, la quantitat cada cop més gran de lectures necessàries per a seguir el seu discurs (fonamentalment de sociologia, però també de psicologia, filosofia, història, literatura, etc.) el distancien de l'“especialista inculte” o *Fachidiot* acadèmic tan freqüent en la sociolingüística catalana. A més a més, el to dissolvent, irònic i polèmic dels seus escrits s'aparta massa del neutralisme fred dels textos científics. I, finalment, l'orientació cada vegada més “comprensiva” i interpretativa allunya la seva sociologia del llenguatge de la sociolingüística més rutinària i *paradigmàtica* – de la sociolingüística dominant, al capdavant. Enfrontat amb les institucions i incapaç de treballar amb les eines de la sociologia empírica i positivista, el discurs sociolingüístic aracilià sembla condemnat a quedar arraconat arrossegant l'anatema d'“assagisme” abans esmentat.

La llista de persones i institucions que s'han enemistat amb Aracil al llarg dels darrers trenta anys és bastant llarga. Tanmateix, les manifestacions públiques d'aquesta enemistat es poden comptar amb els dits d'una mà, i apareixen bàsicament quan Aracil

ja no es dedica a la sociolingüística.¹⁸ L'oposició a les seves idees ha estat sempre subterrània i anònima. Els rumors sobre el seu caràcter intractable, sobre el seu radicalisme, etc. tenen l'aparença inequívoca de la tradició oral: del folklore. La circulació restringida dels textos aracilians hi té molt a veure, i la quantitat reduïda d'aparicions públiques d'Aracil, durant no pocs anys, també. És impossible de determinar fins a quin punt, però la connexió hi és, indubtablement. No és aliè a aquesta circumstància el ressentiment d'Aracil per la seva manca de protagonisme durant els anys setanta i vuitanta, en què la seva pròpia generació el va negligir i no el va considerar un col·laborador digne. I la seva tendència al monòleg – reconeguda fins i tot per alguns dels seus deixebles més pròxims – no deu haver tingut una influència positiva en l'estimació pública d'Aracil.

Un dels aspectes més cridaners de la trajectòria intel·lectual d'Aracil és el de la quantitat i difusió dels seus textos. Partim d'un fet comprovable: els escrits aracilians són molt citats en la “sociolingüística catalana” i poc esmentats fora d'aquest àmbit. Només això ja hauria de ser suficient per a desmentir el tòpic – conreat pels seus deixebles – d'Aracil com a presumpta “autoritat internacional”, tot i que l'autor sigui – o hagi estat – digne de ser-ho en el passat. Les raons per les quals no és reconegut internacionalment el converteixen en un cas digne d'estudi per a la sociologia de la ciència – per a la sociologia “dels científics”, més exactament. Sobre sociolingüística i en català, són pocs els textos rellevants que no citen alguna de les publicacions d'Aracil. En canvi, per exemple, el recent *Handbook of Sociolinguistics* editat per Florian Coulmas no l'esmenta ni una sola vegada.

De fet, la producció intel·lectual araciliana ha estat víctima d'un seguit de vetos acumulats; alguns d'ells són merament contextuals, d'altres han estat autoinfligits. El problema del codi emprat hi sobresurt, sens dubte: Aracil ha publicat textos en anglès, francès, castellà, occità, euskera i galaicoportuguès, però la major part de la seva producció és en català. Aquest és el primer filtre que ha patit. Tanmateix, el problema més greu és que les plataformes editorials escollides no sempre han estat les més encertades, diguem-ne, estratègicament: revistes, diaris i editorials poc accessibles, de tiratges molt restringits o estrictament especialitzats (*Identity Magazine*, *Serra d'Or*, *Orifloma*, *Canigó*, *L'Erol*, *Regió 7-Idees*, *El Món*, *El Llamp*, *ttarttalo*, *Límits*, *Agàlia* ...). En el cas dels tres llibres publicats, la sort no l'ha afavorit: la *Introducció a Escalante* està exhaurida des de fa dècades, i només es pot trobar en les biblioteques més importants de l'àmbit català; el mateix ocorre amb *Papers de sociolingüística*, en la seva segona edició (1986); *Dir la realitat* es va publicar en una editorial que probablement no va treure res

¹⁸ És una referència directa al debat periodístic que cueja des de fa alguns mesos en la premsa local valenciana.

més al mercat, i el tiratge limitat que se'n va fer s'exhaurí cap a l'any 1989. Caldria encara afegir-hi els nombrosos textos inèdits, alguns dels quals són transcripcions fetes per deixebles seus a partir d'intervencions orals, i d'altres simplement no han vist mai la llum. En una comunitat científica en què el volum de publicacions és considerat com a mèrit preferent, el fet de publicar poc, en àmbits reduïts o poc prestigiosos i en català és un error que es paga amb el preu de "no existir". La sociolingüística araciliana "no existeix" per a la professió en la mesura que no n'hi ha constància textual suficient; és a dir, en la mesura que ha infringit una de les normes bàsiques de l'*ethos* oficial del científic: el "comunisme" (Merton) o "comunalisme" (Barber).¹⁹

L'anàlisi brevíssima de la sociolingüística araciliana que hem fet en els capítols anteriors s'ha de comparar, necessàriament, amb aquestes circumstàncies "existencials" de la seva producció intel·lectual. Constatem, simplement, que hi ha una recerca valuosa i densa que, tanmateix, no és tan coneguda com caldria, fins al punt que sembla no existir on més útil i necessària hauria de ser. La història d'Aracil és un exemple més del que, parafrasejant Berger i Luckmann, podríem anomenar "la construcció acadèmica de la realitat". La conformitat amb unes normes de joc implícites i amb uns rituals d'admissió són la clau per a tenir una existència plena i un prestigi en l'àmbit acadèmic. El cas d'Aracil és interessant, certament, per a qualsevol sociòleg de la ciència a la recerca de casos empírics dignes d'estudi.

6 Coda

Aquesta llarga explicació fa intel·ligible la citació irònica que encapçalava l'article. La ironia esdevé especialment punyent quan considerem que Comte és un dels autors preferits per Aracil. La seva recerca, intensa i potent, no ha estat acompanyada d'un *savoir faire* igualment intel·ligent; aquesta és la part més dramàtica del cas.

La posició d'Aracil com a pioner de la sociolingüística a Europa és, al nostre parer, indiscutible. Contemporani jove de pesos pesants com Einar Haugen, Joshua A. Fishman o M.A.K. Halliday, Aracil va ser també el veritable introductor de la sociologia del llenguatge a l'Estat espanyol. Alguns aspectes de la seva producció intel·lectual s'han imposat en la disciplina o, almenys, mantenen la seva validesa i el potencial explicatiu: la recerca a partir de conceptes com substitució o minorització, normalització, sentit

¹⁹ Segons Merton, un dels imperatius institucionals bàsics que formen l'*ethos* científic és el que ell anomena *communism*, i que es resumeix amb l'obligació de comunicar els resultats i les troballes a la resta de la comunitat científica (BARNES comp. 1972:71-74). Barber, més circumspecte que Merton, anomena *communalism* aquest mateix imperatiu. La transgressió d'aquesta norma es paga amb sancions diverses i força dures – per exemple, amb l'anonimat: quan la pròpia recerca roman inadvertida a la resta de la comunitat científica.

comú establert, etc.; la seva tendència a les teories d'abast europeu i a la generalització explicativa; la seva crítica a les ideologies dominants (espanyolisme glotofàgic, regionalisme català); etcètera. Seria desitjable que molts autors posteriors, més obsessionats per l'especialització dispersiva, prenguessin exemple de la diversitat de lectures, inspiracions i interessos intel·lectuals d'Aracil.

La seva producció escrita és extraordinàriament valuosa, però massa breu, i no ha seguit criteris adequats per a canalitzar-la cap a una difusió suficient. L'aparença hermètica i el to dels seus textos no han ajudat gaire a millorar-ne la imatge. L'actuació pública i privada de l'autor tampoc no l'han afavorit enfront de la comunitat acadèmica. Però tot això no desmenteix el que hem repetit al llarg d'aquest article: la producció sociolingüística d'Aracil és, en general, d'un nivell intel·lectual altíssim, i d'una profunditat teòrica inusual en la bibliografia sociolingüística – no sols la catalana, certament. La contrapartida és que el seu “mètode” – l'erudició i l'abundància d'interpretació – és impotent per a inspirar recerques empíriques, que justament són el paradigma dominant en la sociolingüística. Conseqüentment, els textos aracilians cauen sovint en el defecte de verbositat, defecte més acusat a mesura que avança el temps.

Aracil no és precisament un autor que mereixi la qualificació de “local”. De fet, si la sociolingüística en català ha tingut algun autor que no fos local és, sens dubte, aquest. L'abandonament de la sociologia del llenguatge l'ha convertit, a mesura que passaven els anys, en un personatge cada cop menys interessant. Tarada pels mateixos defectes que la de Comte, mancada d'interlocutors i de crítica pública suficient, la seva producció intel·lectual ha esdevingut cada vegada més pobra i més circular, fins al punt de reduir-se a una venjança quasi pòstuma respecte de la seva pròpia generació (la demonització dels que ell anomena “progrés” i del “catalanisme”). No tinc cap intenció de defensar l'Aracil decadent que flirteja amb l'extrema dreta local. Però cal reivindicar la plena vigència dels seus millors textos sociolingüístics – especialment de la seva obra mestra, *Dir la realitat*. Si aquest intent de resum aconsegueix cridar l'atenció i despertar la curiositat dels especialistes, la sociolingüística europea en sortirà guanyant.

Bibliografia de Lluís V. Aracil²⁰

- ARACIL, Lluís V. (1965): "Conflit Linguistique et normalisation linguistique dans l'Europe nouvelle", memòria presentada al Centre Européen Universitaire de Nancy. Trad. cat. dins ARACIL (1982a:21-38).
- ARACIL, Lluís V. (1966a): "A Valencian Dilemma / Un dilema valencià", dins *Identity Magazine*, nº 24 (Cambridge, Mass. / València), 17-29.
- ARACIL, Lluís V. (1966b): "Bilingualism as a Myth", trad. cat. dins ARACIL (1982a:39-57).
- ARACIL, Lluís V. (1968a): Ressenya a Giner, S., *Sociologia*, dins *Serra d'Or*, 1968, 861.
- ARACIL, Lluís V. (1968b): "En una de les tres branques del pi; polèmica [amb Vicent Ventura]", in: *Serra d'Or*, 247-255.
- ARACIL, Lluís V. (1968c): "Introducció" a E. Escalante, *Les xiques de l'entresuelo. Tres forasters de Madrid*. València, ed. Garbí, 9-88.
- ARACIL, Lluís V. (1968d): "Més enllà de la Lingüística", in: *Serra d'Or*, 103 (Montserrat, abril 1968), 65-66 [305-306].
- ARACIL, Lluís V. (1969): "Lluís V. Aracil, sociòleg". Entrevista, in: *Oriflama* (reproduït in: SORIANO BESSÓ, J. M^o: *El País Valencià. Pels camins del retrobament*, 24-29).
- ARACIL, Lluís V. (1971a): "La (pre)història de la Sociolingüística", in: ARACIL (1982a:59-68).
- ARACIL, Lluís V. (1971b): "Un país: un camí", in: *Primer Congreso de Historia del País Valenciano*, vol. II, 13-19. València, 1980.
- ARACIL, Lluís V. (1973): "Francesc Vallverdú i la sociolingüística catalana", in: *Serra d'Or*, 164 (Montserrat, maig 1973), 27-28 [323-324].
- ARACIL, Lluís V. (1974): "Sociolinguistics: Revolution and Paradigm", in: *8th. World Congress of Sociology* (Toronto, agost 1984). Tr. cat. en ARACIL (1982a:79-94).
- ARACIL, Lluís V. (1975): "La revolució sociolingüística catalana", in: ARACIL (1982a:69-78).
- ARACIL, Lluís V. (1979): "Sociolingüística i educació", in: ARACIL (1982a:121-217).
- ARACIL, Lluís V. (1980a): "A sociolingüística da experiencia e da acciõn. O modelo galego", in: ARACIL, Lluís V. et alii: *Problemática das linguas sen normalizar. Situación do galego e alternativas*. Ourense, Ed. Xistral, 19-33.
- ARACIL, Lluís V. (1980b): "Sociolingüística i política a Barcelona". Mecanoserit inèdit multicopiat.
- ARACIL, Lluís V. (1980c): "The Sociolinguistic History of Europe: The Subject and the Challenge", in: *Congress on Linguistic Problems and European Unity. Meran, October 1980*. Trad. cat. in: ARACIL (1983a:31-46).
- ARACIL, Lluís V. (1982a): *Papers de sociolingüística*. Barcelona, La Magrana.
- ARACIL, Lluís V. (1982b): "Diccionaris: ¿quins, per a qui i per a què?", in: *El Món*, 5-3-82.
- ARACIL, Lluís V. (1982c): "Vida, acció, comunicació: el model de Lluís i Comte". Seminari de Sociolingüística de Barcelona. Sessió de seminari (23-X-1982). Transcripció de Teresa Marbà.
- ARACIL, Lluís V. (1983a): *Dir la realitat*. Barcelona, Ed. Països Catalans.
- ARACIL, Lluís V. (1983b): "Contextos que generen textos o la segona visita del Papa a Santiago". Seminari de Sociolingüística de Barcelona. Sessió de seminari (15-1-1983).
- ARACIL, Lluís V. (1983c): "Història inèdita de la llengua catalana (segles XIX-XX)", in: *Canigó*, 806-807; 19-26 març (sense paginació).

²⁰ Crec que és imprescindible aprofitar aquesta comunicació per a fer una primera temptativa de bibliografia araciliana. A pesar de les aparences, moltes referències són escrits brevíssims, i d'altres són textos reeditats en algun dels dos volums miscel·lanis de l'autor (ARACIL 1982a, 1983a). Agraïxo immensament l'auxili del senyor Josep Lluís Navarro, secretari del Grup de Sociologia de València; gràcies a ell, m'han estat accessibles molts d'aquests textos.

- ARACIL, Lluís V. (1983d): "Al segle XXI desapareixerà més d'una comunitat lingüística", entrevista in: *El Món*, 25-11-83.
- ARACIL, Lluís V. (1983e): "Fronteres i frontisses: sobre processos històrics i desfasaments". Seminari de Sociolingüística de Barcelona. Sessió de seminari (26-11-1983). Transcripció de Josep Ramon Roig.
- ARACIL, Lluís V. (1983f): "La prehistòria de *Iruñean Sortua*". Mecanoscrit multicopiat inèdit.
- ARACIL, Lluís V. (1983g): "Història i histèria del català". Taula rodona amb Argente, Murgades i Lamuela, organitzada pel Seminari de Sociolingüística de Barcelona. Transcripció de Teresa Marbà.
- ARACIL, Lluís V. (1984a): "Argumentació i discussió. Pistes bibliogràfiques". Mecanoscrit multicopiat, s.d.
- ARACIL, Lluís V. (1984b): "Discurs i poder". Seminari de Sociolingüística de Barcelona. Sessió de seminari (18-2-1984). Transcripció de Teresa Marbà.
- ARACIL, Lluís V. (1984c): "Minorización y extinción: tendencias, etapas y mecanismos del proceso de substitución lingüística". Ponència presentada al Congrés de Sociologia de les Llengües Minoritzades, Getxo (Bizkaia), 1-5 octubre 1984. Mecanoscrit inèdit multicopiat. Transcripció d'Eugeni Gregori.
- ARACIL, Lluís V. (1985a): "El català mai no ha estat concebut com a llengua nacional". Entrevista a càrrec de Joan Tudela. S.r., s.p.
- ARACIL, Lluís V. (1985b): "El retorn del cometa regionalista", in: *El Llamp*, s.a., s.r.
- ARACIL, Lluís V. (1986a): "'Lengua nacional': ¿una crisis sin crítica?", in: RUIZ OLABUENAGA, J. I.; AGUSTÍN OZAMIZ, J. (Hg.): *Hizkuntza minorizatuen soziologia. Sociología de lenguas minorizadas*. Martutene, Ed. ttartalo, 443-458.
- ARACIL, Lluís V. (1986b): "El Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Un congrés contra la sociolingüística", in: *El Llamp*, s.r.
- ARACIL, Lluís V. (1986c): "Llengua nacional: una crisi sense crítica?", in: *Limits*, 1, Barcelona, Ed. Empúries, 1986, 9-23.
- ARACIL, Lluís V. (1986d): "Lluís V. Aracil, una veu per a la sociolingüística", entrevista a càrrec de Quirze Grifell, in: *L'Erol*, 15, 9-15.
- ARACIL, Lluís V. (1987): "Entrevista a Lluís V. Aracil". Imprès inèdit multicopiat.
- ARACIL, Lluís V. (1988a): "'Patois' i 'ethnies': la contrarevolució francesa i la 'francophonie'", in: *L'Avenç*, 116, 42-47.
- ARACIL, Lluís V. (1988b): "Euskal Herria i sociolingüística", in: *Limits*, 4, Barcelona, Ed. Empúries, 39-73.
- ARACIL, Lluís V. (1988c): "Història das linguas europeias". Diversos transcriptors. Imprès inèdit multicopiat.
- ARACIL, Lluís V. (1988d): "Història breu del llatí europeu". Imprès inèdit multicopiat.
- ARACIL, Lluís V. (1989a): "Error & engaño". Imprès inèdit multicopiat.
- ARACIL, Lluís V. (1989b): Seminari de Sociologia de València, curs 1989-1990. Primera Sessió. Transcripció de Ximo Bernà. Imprès inèdit multicopiat.
- ARACIL, Lluís V. (1989c): "Questionário de história contemporânea", in: *Agàlia*, 17 (primavera), 5-15.
- ARACIL, Lluís V. (1990a): "Palabras y cosas", in: *El Observador*, 29-12-1990.
- ARACIL, Lluís V. (1990b): Seminari de sociologia de València. Segona sessió (13-1-1990). Transcripció de Josep-Lluís Navarro. Imprès inèdit multicopiat.
- ARACIL, Lluís V. (1990c): "*Home*". Seminari de Sociologia de València. Sessió de seminari (12-V-1990). Diversos transcriptors. Imprès inèdit multicopiat.
- ARACIL, Lluís V. (1990d): "Mostrar y decir". Imprès multicopiat.
- ARACIL, Lluís V. (1990e): "Terapia nacional". Imprès multicopiat.
- ARACIL, Lluís V. (1991a): "Cosos que cal aprendre i ensenyar sobre la llengua catalana". Imprès multicopiat.
- ARACIL, Lluís V. (1991b): "El traje nuevo del presidente". Imprès multicopiat.
- ARACIL, Lluís V. (1991c): "Entrevista amb Lluís V. Aracil", a càrrec de Vicent Sanchis, in: *Idees*, 22-12-91.
- ARACIL, Lluís V. (1991d): "La nació i la Civilització". Entrevista a càrrec d'Eudald Tomasa, in: *Regió 7 Idees*, 15-IX-1991.

- ARACIL, Lluís V. (1991e): "Una guerra para salvar la guerra". Imprès multicopiat.
- ARACIL, Lluís V. (1992a): "Desbrutalització". Imprès multicopiat.
- ARACIL, Lluís V. (1992b): "La meua és una generació fracassada i s'ho mereixia", entrevista, in: *El Temps*, 17-2-92, 32-35.
- ARACIL, Lluís V. (1992c): "Persona & Persones. Bibliografia temàtica". "Bildungsroman". "Autobiografia". "Filòsofs pascalians". (Llistats bibliogràfics). Imprès inèdit multicopiat.
- ARACIL, Lluís V. (1992d): "Progreso y decadencia". Imprès multicopiat.
- ARACIL, Lluís V. (1992e): "Rusia (1)" i "Rusia (2)". Imprès multicopiat (2 articles).
- ARACIL, Lluís V. (1992f): Seminari de Sociologia de València. Novena sessió (16-VI-1992). Diversos transcriptors. Imprès inèdit multicopiat.
- ARACIL, Lluís V. (1992g): "Vives: encara o ja?", in: *DISE*, 30, 22.
- ARACIL, Lluís V. (1992h): "¿Atraso, atasco o arranque?". Imprès multicopiat.
- ARACIL, Lluís V. (1992i): "¡Gloriosa Europa!". Imprès multicopiat.
- ARACIL, Lluís V. (1993): "Error & engaño". Imprès inèdit multicopiat (revisió i ampliació de 1989a per al seminari impartit a Morella).
- ARACIL, Lluís V. (1994a): "Confessions d'un dissident (1. Aracil intim)", in: *El Temps*, 514 (25-4-1994), 42-52. Recopilació d'Oriol Malló.
- ARACIL, Lluís V. (1994b): "Confessions d'un dissident (i 2. Els 'progres')", in: *El Temps*, 515 (2-5-1994), 46-55. Recopilació d'Oriol Malló.
- ARACIL, Lluís V. (1994c): "Aprofetar", in: *All-i-oli. Revista de l'ensenyament del País Valencià*, extra curs 93/94, 13-14.
- ARACIL, Lluís V. (1994d): "Lluís Aracil, la passió per entendre", entrevista a càrrec de Javier Miró, in: *Gorc. Cuaderno de libros*, 10 (abril 1994), 1-2.
- ARACIL, Lluís V. (1994e): "Palabras y cosas. Cuando los 'progres' eran niños", in: *Gorc. Cuadern de llibres*, 15 (desembre 1994), 3.
- ARACIL, Lluís V. (1995a): "Palabras y cosas. Ilusiones y desilusiones", in: *Gorc. Cuadern de llibres*, 16 (gener 1995), 3.

Bibliografia complementària

- AYMERICH, Ramon / ESTRADÉ, Antoni / MARÍN, Enric / TRESERRAS, Joan M. (1987): "Qui ens pensa el futur?", in: *El Temps*, nº 169 (14-19 setembre 1987), 39-54.
- BADIA I MARGARIT, Antoni M. (1988): "Der 'II. Congrès Internacional de la Llengua Catalana' von 1986: Pro und Contra", in: *Zeitschrift für Katalanistik*, 1, 210-218.
- BARNES, Barry (comp.) (1972): *Sociology of Science*. Middlesex, Penguin. Trad. cast. *Estudios sobre sociología de la ciencia*. Madrid, Alianza Editorial, 1974.
- BENTHAM, Jeremy (1816): *The handbook of political fallacies*. LARRABEE, Harold A. / BRINTON, Crane (Hg.). New York, Harper, 1952. Tr. cast. *Falacias políticas*. Madrid, Centro de Estudios Constitucionales, 1990.
- BERNARDÓ, Domènec (1990): "Uns problemes epistemològics al voltant d'un 'Curs de sociolingüística'", in: *Treballs de sociolingüística catalana* 8, 25-26.
- CALAFORRA, Guillem (1997): "La cosificació de les normes d'ús lingüístic - Aspectes sociològics d'un discurs distorsionat", in: *Caplletra* (en premsa).
- CAMARASA, Juli (1989): "El negligit i la dimensió desconeguda ...", in: *L'Horabaixa*, nº 5, 17-23.
- CAMARASA, Juli et al. (1993): "Lluís V. Aracil", triptic del "Seminari sobre Error i Engany impartit per Lluís V. Aracil" (Morella, 26-31 juliol 1993).
- COULMAS, Florian, ed. (1997): *The Handbook of Sociolinguistics*. Oxford / Cambridge (Mass.), Blackwell.

- GEV I (1990): *Gran Enciclopèdia Valenciana, I (a – ban)*. València, Difusora de Cultura Valenciana.
- HOBBSBAWM, Eric / RANGER, Terence (1983): *The Invention of Tradition*. Cambridge, Cambridge University Press. Tr. cat. *L'invent de la tradició*. Barcelona, Eumo, 1989.
- KALBERG, Stephen (1993): *Max Weber's Comparative-Historical Sociology*. London, Polity Press.
- MIRA, Joan Francesc (1991): "Sobre Lluís V. Aracil", in: *El Temps*, nº 358 (29-4-91), 70.
- NAVARRO, Josep-Lluís (1994): "Lluís V. Aracil", triptic del "Seminari sobre La Mort impartit per Lluís V. Aracil" (Morella, 18-23 juliol 1993).
- ROMANÍ, Joan M. (1991): "Entrevista a Rafael Ll. Ninyoles", in: *Treballs de sociolingüística catalana*, 9, 31-35.
- SCHÜTZ, Alfred (1932): *Der sinnhafte Aufbau der sozialen Welt*. Wien, Springer Vlg. Tr. cast. *La construcción significativa del mundo social*. Barcelona, Paidós, 1993.
- SÒRIA, Enric (1991): *Mentre parlem. Fragments d'un diari iniciàtic*. Barcelona, Edicions 62.
- SÒRIA, Enric (1995): "Assaig en temps incerts", in: *Actes del Desè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes, II*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 283-299.
- VALLVERDÚ, Francesc (1980): *Aproximació crítica a la sociolingüística catalana*. Barcelona, Edicions 62.
- VIADEL, Francesc (1992): "Aracil entre nosaltres", in: *Saó*, nº 158 (desembre 1992), 59.
- VIANA, Amadeu ed. (1995): *Aspectes del pensament sociolingüístic europeu*. Barcelona, Barcanova.
- WEBER, Max (1904): "Die 'Objektivität' sozialwissenschaftlicher und sozialpolitischer Erkenntnis", in *Gesammelte Aufsätze zur Wissenschaftslehre*. herausg. von Johannes Winckelmann, Tübingen, Mohr, 1922, ⁵1982, 146-214.